

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ¹

เจตน์ เทิดทูนการค้า²

จากการศึกษาปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎี หลักเกณฑ์ ความหมายของการตรวจพิสูจน์ศพ คือเพื่อให้ทราบว่ามีผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด รายละเอียดสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย เมื่อสามารถทราบว่ามีผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน ตายอย่างไรแล้ว หากการตายเกิดขึ้นโดยผิดธรรมชาติ การตายโดยผิดธรรมชาติ ไม่ว่าจะโดย การฆ่าตัวตาย (Suicide) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย (Homicide) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย (Death by animal) ตายโดยอุบัติเหตุ (Accident) และตายโดยมิปรากฏเหตุ (Undetermined Cause and Manner of Death) หรือในกรณีที่ตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เหล่านี้จะต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุการตายอย่างถูกต้อง เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม อันเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานของสังคมเพื่อให้ผู้ละเมิดต้องถูกลงโทษก็คือ กฎหมายอาญา (Criminal Law) การสอบสวน (Interrogation) เป็นขั้นตอนแรกและถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างมากในกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะต้องสอบสวนหาผู้กระทำความผิด หรืออาชญากรแล้ว ยังต้องสอบสวนหาเหตุแห่งการตายอีกด้วย ซึ่งการชันสูตรพลิกศพถือเป็นขั้นตอนส่วนหนึ่งในการสอบสวน เป็นกระบวนการทางกฎหมายที่กำหนดให้รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับการตายของบุคคลใด ๆ ภายใต้งบเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ สำหรับการชันสูตรพลิกศพเริ่มต้นขึ้นนับแต่เมื่อมีการตาย การตรวจศพ ณ สถานที่พบศพถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดประการหนึ่งเลยก็ว่าได้ เนื่องจากศพที่ตายอย่างน่าสงสัย จะต้องตรวจสอบสถานที่พบศพอย่างละเอียด เพราะเป็นแหล่งรวมพยานวัตถุสำคัญต่าง ๆ และส่งต่อพยานหลักฐานที่ถูกต้อง (Chain of Evidence) เพื่อทำการเชื่อมโยงระหว่างผู้ต้องสงสัย ผู้ตาย เหตุการณ์ตาย โดยพยานหลักฐานเพียงขึ้นเดียวอาจอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามหากการชันสูตรพลิกศพไม่อาจหาสาเหตุการตายได้อย่างแน่ชัด เพื่อหาสาเหตุการตาย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือรองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ และคณะกรรมการสอบ คือรองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และรองศาสตราจารย์สุธินี รัตนวราห

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต(วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กรณีจึงมีเหตุจำเป็นที่จะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจดูภายใน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการแยกธาตุ เนื่องจากการแยกธาตุจะสามารถทำให้เห็นรายละเอียดภายในของศพ พร้อมทั้งทำรายงานการชันสูตรพลิกศพโดยละเอียด เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมต่อไป

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่ชัดเจน ด้วยสาเหตุหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาของการชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ได้บัญญัติกำหนดในเรื่องระยะเวลาในการชันสูตรพลิกศพไว้ว่า “...ทำการชันสูตรโดยเร็ว...” การชันสูตรพลิกศพของบุคคลที่ตายโดยผิดธรรมชาติ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของระยะเวลาการชันสูตรพลิกศพไว้ ทำให้การชันสูตรพลิกศพไม่ได้กระทำด้วยความรวดเร็วอย่างแท้จริงตามตัวบทของกฎหมาย ทั้งในส่วนของการเริ่มต้นการชันสูตรพลิกศพ ไปจนถึงการชันสูตรพลิกศพเสร็จสิ้น ดังนั้นหากการชันสูตรพลิกศพล่าช้า อันเป็นผลทำให้การค้นหาความจริงไม่อาจมีประสิทธิภาพได้

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการรวบรวมรายละเอียดพยานหลักฐานในการแยกธาตุการแยกธาตุถือเป็นการชันสูตรพลิกศพขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญและยังเป็นวิธีการที่ดีที่สุดใน การพิสูจน์หาสาเหตุการตาย นอกจากแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลจะต้องมีความรู้คุณสมบัติ และประสบการณ์ในการแยกธาตุแล้ว การแยกธาตุจะต้องมีรายละเอียดให้แน่ชัดและถูกต้อง และควรจะละเอียดกว่าการชันสูตรพลิกศพตามปกติ ซึ่งขั้นตอนหรือรายละเอียดในการแยกธาตุตามบทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้ระบุถึงขั้นตอนการทำรายงาน ขั้นตอนการเก็บชิ้นส่วนของศพบางส่วน สภาพก่อนและหลังการแยกธาตุ วิธีการแยกธาตุโดยละเอียด

ประเด็นปัญหาประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ห่างไกล เมื่อมีการตายเกิดขึ้น ณ ที่ห่างไกล การชันสูตรพลิกศพย่อมเป็นไปได้ยาก เนื่องจากบุคลากร ระยะทางการคมนาคม อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งโดยหลักแล้วการชันสูตรพลิกศพจะต้องกระทำโดยเร่งด่วน แต่บทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้กำหนดในเรื่องการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ห่างไกลไว้ โดยเฉพาะหรือเป็นข้อยกเว้นแต่อย่างใด เพียงกำหนดในเรื่องแพทย์ที่สามารถทำการชันสูตรพลิกศพได้ ซึ่งมีลำดับแพทย์ แพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชน หรือแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัคร

ตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ ทำให้การชันสูตรพลิกศพเกิดความล่าช้า จะต้องรอนกว่าจะมีแพทย์ตามที่กำหนดเข้ามาทำการชันสูตรพลิกศพ หรืออาจจำเป็นต้องมีการเคลื่อนย้ายศพทำให้พยานหลักฐานในศพอาจสูญหายไปเพราะเหตุตามธรรมชาติ หรือพยานหลักฐานในศพอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุเพราะต้องเคลื่อนย้ายศพ หรือเหตุอื่น ๆ ได้

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาของการชันสูตรพลิกศพ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ ควรกำหนดระยะเวลาให้มีความชัดเจน แน่นนอน และเป็นการกระชับระยะเวลาเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้สภาพศพมีความสมบูรณ์มากที่สุดในขณะที่มีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อความแม่นยำของผลการชันสูตรพลิกศพ โดยแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 150 วรรคหนึ่ง “ให้แพทย์ดังกล่าวทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพด้วยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน”

2. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการรวบรวมรายละเอียดพยานหลักฐานในการแยกธาตุ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ ควรระบุรายละเอียดในการผ่าศพแยกธาตุ เช่น การระบุตัวตนก่อนทำการผ่าศพ ทราบชื่อหรือไม่ ระบุเอกลักษณ์ของตัวบุคคลกรณีไม่ทราบชื่อ ระยะเวลาตั้งแต่เสียชีวิตจนถึงขั้นตอนการผ่าศพ ระบุถึงสภาพของศพหรือชิ้นส่วนของศพก่อนการแยกธาตุและหลังมีการแยกธาตุ วิธีการแยกธาตุ ผลการแยกธาตุ พร้อมทั้งความเห็นโดยละเอียด เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแยกธาตุสูงสุด โดยแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 152 “(1) ทำรายงานถึงสภาพของศพทั้งก่อนและหลังการแยกธาตุ ระยะเวลา นับแต่เสียชีวิตจนถึงขณะผ่าศพ หรือส่วนของศพตามที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจ วิธีการแยกธาตุ ผลการแยกธาตุ พร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น”

3. ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ห่างไกล ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ ควรจะมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นข้อยกเว้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรบัญญัติการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ห่างไกลเป็นข้อยกเว้นให้อำนาจแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติวิทยาศาสตร์ที่ได้รับมอบหมายจากแพทย์ เพื่อให้สามารถทำการชันสูตรได้ในทันทีในเบื้องต้นก่อน เพื่อให้การชันสูตรพลิกศพทั่วถึงในทุกพื้นที่ของประเทศด้วยความรวดเร็ว โดยการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 150 วรรคท้ายต่อไปเป็นข้อยกเว้นของวรรคแรก “ข้อยกเว้นลำดับแพทย์ตามวรรคหนึ่ง ในกรณีมีการตายเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล และแพทย์ตามลำดับในวรรคหนึ่งไม่อาจเข้าทำการชันสูตรพลิกศพในพื้นที่ได้โดยเร็ว ให้แพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของโรงพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดที่ผ่านการอบรมทางนิติวิทยาศาสตร์ที่ได้รับมอบหมายจากแพทย์เข้าร่วมทำการชันสูตรพลิกศพกับพนักงาน

สอบสวน หากผู้เข้าทำการชันสูตรพลิกศพตามวรรคนี้ ไม่สามารถสรุปรายละเอียดสาเหตุการตายได้ โดยแน่ชัด หรือยังมีข้อสงสัย ให้แพทย์ตามลำดับในวรรคหนึ่งเข้าทำการตรวจและชันสูตรพลิกศพ อีกครั้งหนึ่ง”

เอกสารอ้างอิง

รำเพย นามฉวี. “การตรวจสอบการตายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีที่ต้องมีการไต่สวนการตาย.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2546.

สำนักบริหารสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. **คู่มือการปฏิบัติงานนิติเวช (สำหรับแพทย์และ**

บุคลากรทางการแพทย์) พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, 2557.

วิรัตน์ พาณิชย์พงษ์. **มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ.** งานวิจัยหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม
ระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 4 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม, 2542.